

EPIZODA

*Spisani
Rajhenburg
1900.*

iz kulturne zgodovine goriške

ali

košček zgodovine goriškega c. kr. gimnazija.

SPISAL

ANDREJ MARUŠIČ,

častni kanonik prvostolnega kapitlja goriškega, knezo-nadškofjski konsistorijski svetovalec
in viši šolski nadzornik za verouk,
lastnik častnega križa „Pro Ecclesia et Pontifice“, ud c. kr. deželnega šolskega sveta,
gimnazijski veroučitelj v p., c. kr. profesor.

V GORICI.

NAT. IN ZAL. «GORIŠKA TISKARNA» A. GABRŠČEK.

1895.

iz

častni k

lasti

N.

EPIZODA

iz kulturne zgodovine goriške

ali

košček zgodovine goriškega c. kr. gimnazija.

SPISAL

ANDREJ MARUŠIČ,

častni kanonik prvostolnega kapiteljna goriškega, knezo-nadškofjski konsistorijski svetovalec
in viši šolski nadzornik za verouk,
lastnik častnega križa „Pro Ecclesia et Pontifice“, ud c. kr. deželnega šolskega sveta,
gimnazijski veroučitelj v p., c. kr. profesor.

V GORICI.

NAT. IN ZAL. »GORIŠKA TISKARNA« A. GABRŠČEK.

1895.

44262

Preblagorodnemu Gospodu

Andreju baronu Winkler-ju,

*c. kr. deželnemu predsedniku za vojvodino kranjsko v p.,
velikokrižniku Franc - Jožefovega reda, vitezu reda železne krone
druge vrste,
časnému meščanu glavn. mesta Ljubljane in mnogih drugih mest
in trgov na Kranjskem in Goriškem,*

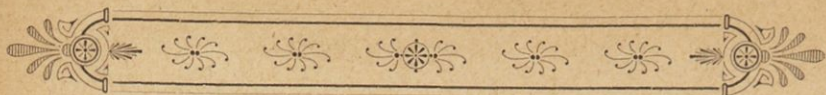
za njegov sedemdesetletni rojstni god

9. novembra 1895.

v spomin na mlada leta in v znamenje prespoštljive udanosti

posvetil pisatelj.

Leta 1893-94. je bilo v raznih slovenskih, italijanskih in nemških časnikih mnogo pritožeb o razmerah in osebah na goriškem c. kr. gimnaziji, in celó v deželnem zboru je počila zarad tega ostra interpelacija. Med točkami, ki so se v pritožbah povdarjale, bila je tudi ta, da se je odpravil slovenski in italijanski jezik pri petji — ne le v šoli, v pevskih tečajih, — temuč tudi v *cerkvi*. Poslednja točka mi je ponudila povod, da sem se namenil podati nekaj dotičnih zgodovinskih črtic in pojasnil, ker goriške šolske razmere sploh precej dobro poznam in mi je za cerkveno petje mar, odkar sem začel v šolo hoditi (1836.); segam pa po pripovedovanji očetovem tudi še v prejšnje čase — do l. 1815. — nazaj. Nekterih rečij sem celó edina priča.

Dal sem tej razpravi nadpis »Epizoda iz kulturne zgodovine goriške«; naj ga opravičim.

Nikdo ne taji, da so šole, da so posebno gimnaziji ognjišča omíke. Iz našega gimnazija, ki je edini v deželi, prihajajo vsi naši duhovniki, prihaja vse drugo više domače razumništvo. Čez vse važna je torej vzgoja na tem učilišči in eden najvažniših faktorjev te vzgoje je — naj se zdi to komu še tako čudno — cerkveno petje. Sivi starček se pomladí, ko sliši spet mladino peti na domačem gimnaziji, kjer je on sam pred 50-60 leti iste pesmi prepeval. Doživel sem v tem oziru ginljivih prizorov. Čudno pa je in prava uganjka v človeškem življenji, da mnogokrat pedagogične važnosti cerkvenega petja prav tisti ne poznajo, ki bi jo morali najbolj ceniti: — duhovniki in muzikalni veščaki(?), katerim je »nôta« vse, tekst pa in primernost teksta in napeva — nič.

Petje samo na sebi tedaj, pa tudi jezik, v katerem se poje, sega globoko v odgojo in kulturno zgodovino.

Kar se tiče šol in jezika pri petji, bilo je v Gorici za mojih dijaških časov in pozneje tako-le:

Imeli smo: a) c. kr. normalko*) in ž njo združena »četrti razreda« (prav za prav I. in II. tečaj četrtega razreda, t. j. nekako malo nižjo realko); b) trirazredno mestno trivialno deško šolo («Coevia»); c) dekliško šolo čč. M. M. Uršulink; d) c. kr. šestrazredni akademični gimnazij in e) modroslovsko učilišče (sedanji VII. in VIII. gimn. razred). Razven modrosl. učilišča, ki je imelo mašo samo ob nedeljah in praznikih in pelo po latinski in nemški, imela so vsa druga vsakdan skupno mašo, in sicer gimnazij do l. 1869., normalka še dalje. Učiteljski preparandij in mestna deška šola sta se pri maši pridruževala normalki; tako tudi »četrti razreda« ob nedeljah, ob delavnikih pa sta hodila v cerkev z gimnazijem. »Ta četrti razreda« sta se pozneje raztegnila na tri razrede, in to je bila z normalko združena nižja realka. L. 1860-61, pa je postala ta trirazrednica samostalna c. kr. viša realka, ki je imela in ima svojo posebno službo božjo — vselej z nemškim petjem, veliko let splošnim, nekaj let sem »na nôte«. Mestna deška šola se je začela od l. 1850. naprej čedalje bolj širiti ter imela tudi svojo posebno mašo s splošnim italijanskim petjem, zlasti od časa muzikalnega ravnatelja in kateheta † Ant. Cumarja naprej. Dandanes vzdržuje mesto razen omenjene šole še 4 druge ital. šole, 2 deški s 7 razredi in 2 dekliški, skupaj z 11 razredi; med njimi je najimenitniša 8-razredna ljudsko-meščanska dekliška šola (pri sv. Ivanu), ki ima skupno mašo samo po leti, po dvakrat na teden; poje se po italijanski. Slovenska šola, katero v kratkem mesto prevzame, nima še urejene službe božje. V fabriški ulici je 4-razr. nemška šola, katero vzdržuje posebno šolsko društvo. — Iz starega bornega učiteljskega preparandija se je izcimilo prej 3-, pozneje 4-razredno moško učiteljišče (1870.), ki se je l. 1875., preselivši se v Koper, umaknilo sedanjemu »c. kr. ženskemu učiteljskemu izobraževališču«, s katerim ste

*) S polnim imenom: »zgodna ali normalna glavna šola«.

združeni dve «vadnici», deška (nekdanja normalka) in dekliška. Žensko učiteljišče z dekliško vadnico ima skupno mašo samo od meseca maja naprej, po 2 krat na teden; kandidatkinje pojejo (po «sekiricah») v 3 jezikih, italijanskem, slovenskem in nemškem, včasih tudi latinskem.

Za gimnazij je najvažniša deška vадnica kot pripravljavnica za srednji šoli. To učilišče se je od l. 1848. naprej — nevem, kolikokrat — prelevilo. Imenovalo se je do l. 1870. «normalka», od 1870. do 1875. «vadnica možkega, potlej ženskega c. kr. učit. izobraževališča»; od okt. 1878. do dec. 1879. se je klicala «c. kr. deška ljudska šola» potem so jej prejšnje častno imé povrnili. — Pa ne samo imé te šole se je menjavalo, temuč tudi njen učni načrt. Po sedanjem načrtu jo imenuje nek dovtipnik šolo za «derdie-das-anje».

Pelo se je na nekdanji normalki od davnih časov, gotovo že za Piaristov — po nemški na uho. Učil je petje pred 50-60 leti častitljivi učitelj Ivan Lusnik (Vipavec); duša pa, kakor šolstvu sploh, tako tudi petju je bil slavni, nepozabni viši šolski nadzornik, kanonik Valentin Stanig (-č), umrl leta 1847 — Do leta 1842-43. smo peli na normalki in gimnaziji brez orgelj; orglanje pri vsakdanji maši pri sv. Ignaciji se je vpeljalo po prizadevanji muzikalnega gimn. profesorja Rechfelda. Orglavci so bili zaporedoma: Velike cerkve organist Ivan Schreiber, učitelji Avgust Niederkorn, Ant. Hribar, Ivan Mercina, Jos. Budau, znabiti še kateri drugi.

Povedal sem že popred, da je normalka veliko reform prestala; sploh je čedalje bolj obveljavala narodna podlaga tako, da je učilišče postalo dvojnato: z ital.-nemškimi in slov.-nemškimi paralelkami. Naj bolje, kolikor se spominjam, bila je uravnana nekaj let po l. 1860. — Potem, ko sta bila na normalki obveljala deželna jezika, bilo je naravno, da se je tudi jezik pri cerkvenem petji obrnil po šolskih učnih jezikih. Bil je tačas (od l. 1847. do 1867.) ravnatelj normalke Jož. Vogrich (ič), Slovenec iz Št. Ferjana, ki se je bil pa po dolgem službovanji v (laški) Istri poitalijanil. On je narodno gibanje, pa le bolj italijansko, pospeševal. Obrnil je pozornost tudi na petje in začel l. 1848. vpeljavati zraven nemških tudi italijanske

pesmi, slovenskih ne. V prvo se je pelo v ital. jeziku po Veliki noči l. 1848.

Ob nedeljah so peli prvi čas še navadno po nemški, dasi je Vogrichu predsedal zlasti «Hier liegt» (n. pr. Gott, deine Lieb' u. Macht). — Za italijansko petje je bil priobčil nekaj let poprej tržaški pevovodja in skladatelj Fr. Sinico zbirko cerkvenih pesmij «Inni sacri». Bilo je to oni čas, ko je slaven primorski namestnik (gouverneur) grof Stadion, poznejši minister, ljudske šole na Primorskem z ozirom na narodne jezike preuravnaval. Izvrstne šolske knjige tiste dobe so se tiskale v Trstu. Teksti v «Inni sacri» so prelepi, melodije laškemu ušesu prav prikupne, pa ne strogo cerkvene.

Da bi se pri šolski maši italijanski pelo, slovenski pa ne, — tega ni hotel razumeti vrli učitelj Anton Toman, ki je o vsaki priliki ravnatelju prigovarjal in resno zahteval, da naj se poje tudi po slovenski. Šla je stvar menda celó pred kn.-nadškof. konsistorij. Knez-nadškof dr. Andrej Gollmayr je prišel enkrat l. 1863. sam k šolski maši pri sv. Ignaciji poslušat ital.-slov. petje, je je odobril in orglavca, učit. Avg. Niederkorn-a, ki je zdaj regens-chori v Pazinu, pohvalil. Od tistega časa do danes se vrstita pri petji na normalki-vadnici italijanski in slovenski jezik.

Novembra m. 1865. je prišel na goriško normalko učitelj iz Vipave, dekana Jurija Grabrijana ljubljene, Anton Hribar, in sicer po prizadevanji tedanjega deželnega odbornika, sedanjega preblagorodnega barona Andreja Winklerja, kateremu sem ga bil jaz priporočil, spoznavši ga o prihodu dr. Jan. Bleiweis-a v Vipavo (k shodu na Zemunu) l. 1862. (8/9), kjer se mi je H. prikupil s posebno lepim petjem. Hribar je prinesel v Gorico novo pevsko življenje v šolah in zunaj njih. On je vdomačil na normalki Gr. Riharjeve cerkvene pesmi, ki so se veliko hitreje pele, ko je bila pri nas navada. Tudi italijanskih pesmi «tempo» je bil prenagel — na škodo tekstu, napevu in cerkveni dostojnosti. Ali prav to je razvajenim ušesom bolj posvetnih ljudij ugajalo in zato je nedeljska šolska maša pri sv. Ignaciji najbolj obiskovana («nobel-maša»). — Hribar je bil tudi skladatelj. Očitalo se mu je včasih, da so njegove svetne skladbe in produkcije bolj resnobne, ko cerkvene. Karakte-

ristično je, da je nek šaljivec v čitalnici enkrat vskliknil: «Poklekните, zdaj bo «Tantum ergo». Se non è vero, è ben trovato. Tehnika Hribarjeva na orglah je bila dovršena; čarovnik je bil zlasti v «piano» in «pianissimo»- orglanji.

Gimnazij. Glavni namen tej moji monografiji je, da pojasnim vse, kar se tiče petja pri gimnazijski službi božji. Gimnazij je imel vsakdanjo mašo do l. 1869. pri sv. Ignaciji, ob nedeljah pa v semeniščni kapeli. Pelo se je od nekdanj po nemški in latinski; pela je vsa cerkev brez nôt, toda tako, da ni bilo nikdar kake zmešnjave. Pevovodje, ali «predpevci», so bili nekateri dijaki najvišega, VI. razreda*), ki so imeli le med sabo včasih kako vajo, skupnih vaj za druge učence ni bilo. Navadili so se peti v cerkvi, znanje nekterih melodij so pa prinašali že s sabo iz normalke. Pesmarico smo imeli poprej (do l. 1857.) v nekem v Gorici tiskanem molitveniku, ktereга še imam, pa se mu je naslovni list odtrgal. Pozneje je izdal l. 1874. vpokojeni profesor verstva Lavr. Pertout prav dober molitvenik «Der betende Jüngling» — tiskan na Dunaji 1857. Peli smo po starem zročilu zmeraj iste pesmi, vsak dan tedna namreč drugo določeno, in o posebnih cerkvenih časih spet določene pesmi. Ne le napevi so bili vsem znani, temuč tudi besede vsaj prvih kitic; po letu 1850. so se starim tradicionalnim še nekatere nove pesmi dodale. Orglavec je bil omenjeni Iv. Schreiber, čegar repertoire (nôte) imam zdaj jaz. Po gimnazijski reformi (1849-50.) je bil Schreiber tudi učitelj umetnega petja, ali pevski tečaji niso bili ni redni, ni stalni. Mnogo let so učino dijaki sami plačevali. Po 11 letih je Schr. pevovod zarad prepričljivih dohodkov popustil, v letih 1863. in 64. spet prevzel; od l. 1865-70. pa ni bilo več pevovoda.

Z minist. razpisom z dne 31/10. 1869. se je pevovod na novo uravnal tako, da je A. Hribar gimnazij, višo realko, uč. izobraževališče in vadnico za 600 gld. remuneracije prevzel. Ž njim se je začela nova doba na gimnaziji (1870.)

*) Predpevec je bil tudi, kakor že na normalki, p. n. gospod baron Andrej Winkler; pozneje od 27/12. 1848. do 15/10. 1849. adjunkt na gorišk. gimnaziji in učitelj lepopisja tisto in še celo šolsk. l. 1850., zarad česar mu je došlo 23/12. 1850. priznanje ministerstva za uk in bogočastje. Posvečen je ta spis gospodu baronu W. — memo sto družih vzrokov — tudi prav kot nekdanjemu predpevcu in gimnazijskemu adjunkt u. Pis.

Hr. je bil naroden mož, slovenskega petja že v Vipavi in na tukajšnji normalki (vadnici) vaje. Normalci, ki so prihajali na gimnazij, bili so vajeni samo v ital. in slovenskem jeziku peti; stare gimnazijske pesmi in melodije so jim bile neznane in to tem bolj, ker Pertout-ove molitvene knjige ni bilo več dobiti, zarad česar je zadnja Schreiberjeva leta petje hiralo. Dijaki so se novega učitelja Hribarja radi poprijemali, tem rajši, ker je viših razredov mladenče klical »gospode«. — Geslo te dobe je bilo »Quartett«; kar ni bilo čveterospév (kvartet), ni bilo petje. Odrasli dijaki so »kvartet« navadno tako tolmačili, da samo kak »motêt« je kvartet; da se dajo tudi navadne pesmi čveteroglasno peti, tega niso hoteli razumeti, in Hribar je imel to slabost, da je bil krivim dijaškim nazorom nasproti preveč prizanesljiv. Tako je prišlo, da so začeli pri maši višega gimnazija marsikaka »allotria« uganjati, katerih sem bil jaz večkrat priča, ko sem kot veroučitelj na nižem gimnaziji čakal, da se je moja služba božja pričela. Moj častiti collega L. Pertout je vsako toliko v šoli zarad nerodnosti na koru enomalo zaropotal, pa sploh brez vspéha. V teh razmerah, ker je bil narodno-politiški položaj ugoden, so Hribar in menda dijaki vpeljali na višem gimnaziji slovensko petje, italijanskega pa ne, češ, da za italijanski jezik veljá latinski, v katerem se je tudi pelo, nemški pa se je skoraj opustil; bila je namreč v viših dijaških krogih nekaka mržnja do njega. Prof. Pertout (Goričan) je bil v narodnem oziru neutralen; ravnatelj Fr. Schaffenhauer, v Gorici odgojen, bil je našima narodnima jezikoma naklonjen. Oba sta molčala. Ko se je 1870-71. petje na višem gimnaziji deloma poslovenilo, nisem imel jaz izprva pri vsem tem nič opraviti; na mojem, nižem gimnaziji je šlo še nekaj časa vse po starem naprej, ker tu ni bilo kvartétov; pela je po nemški in latinski vsa cerkev, ali pogrešali smo tekstov in vaj. Pritiskala pa sta na nižji gimnazij od spodej normalka, od zgorej viši gimnazij; v kratkem sta obveljala tudi tukaj it. in slov. jezik memo latinskega in nemškega.

Rekel sem, da so se uganjala na koru »allotria« (pele neprimerne reči). Kdor je imel z muzikalniki toliko opraviti, kakor jaz, mora mi pritrditi, da imajo — ne vsi — včasih svoje muhe. Zaljubijo se v kake nôte, v kako skladbo in

jo hočejo peti ne gledé na tekst, ktereга večkrat tudi ne umejo. «Tebe Boga hvalimo», ali n. pr. «lepa moja hišica» jim je vse eno. Pele so se pri nas v začetku Hribarjeve dobe marsikake klasične in neklasične skladbe z nepri- mernim ali nepopolnim tekstom, kake himne samo prva kitica, ki je le vvod in nima polne misli v sebi. V hvalnicah Vnebohoda Gospodovega n. pr. glasi se himna: «Salutis humane Sator, — Jesu voluptas cordium, — Orbis redempti Conditor, — Et casta lux amantium»: To je ogovor na Jezusa Odrešenika itd., (kakor ste v Gospodovi molitvi besedi «Oče naš!»); dvopičje kaže, da glavne misli še le pridejo v naslednjih kiticah, in vendar so naši kvartē- tarji samo navedeni vvod peli in sicer — v katerem koli cerkvenem času! Večkrat se mi je od 1875. naprej celó v VII., VIII. razredu primerilo, da, ko sem prašal: kaj ste včera peli? so se začeli pevci pogledovati; eden mi je znal povedati samo prvo besedo, drugi s težavo vse besede prve vrste, sploh pa niso znali in razumeli teksta, ker so pod nôtami besede raztrgane in razvlečene. Taki pevci zobljejo le gole nôte in slovke, in to bodi — cer- kveno petje v čast božjo!*) Še bi lahko celo knjigo o tacih in enacih rečeh spisal, pa naj zadostuje to v dokaz, kako potrebno je bilo, da sem, potem ko sem bil ves gim- nazij prevzel (1875.), cerkveno petje uredil in v meritornem oziru še bolj, ko prej, nadzoroval.

Ravnatelj Schaffenhauer je bil l. 1874. vpokojen in prišel je na njegovo mesto ravnatelj dr. Ivan Zindler iz Rudolfovega, ki je sedaj deželni šolski nadzornik v Gradcu.

*) „Umetno petje“ mora biti res umetno. Vsak pevec v polnoglasnem zboru mora besede izgovarjati čisto, misli in čute primernega teksta izražati razumno in živočutno ter — vesti se dostojno. Cerkevno petje ne sme biti podobno koncertu ali posvetni produkciji, ne sme biti tekma med slavohlepnimi pevci ali pa mehanično poskusno petje z jalovimi gla- sovi. Slednjič morajo poslušalci vedeti in razumeti, kar se poje. — Ali tudi tako petje nima pravega pedagogičnega upliva na mladino, kakor naravno, gladko pa čutno splošno petje. — V monakovskih „Flie- gende Blätter“ (20./10. 95.) sem naletel na kratko pesmico, katere vsebina kaže razliko med naravnim in umetnim petjem. Neka „primadonna“ je bodila vsak dan v gaj slava poslušat. Nekega dne jo vpraša pevček izmed vej: „Kdo si ti? in kaj bi rada?“ Ona: „Umetna pevkinja sem in bi se rada od tebe še učila“. Slavček:

„Wie? lernen? Ach, dann glaub' ich kaum,

„Dass du am rechten Orte bist,

„Weil, was mein schlichtes Lied verklärt,

„Ja grad das Ungelernte ist.“

Ko je Z. tukajšnje splošno petje slišal, bil ga je prav vesel ter rekel: «Ich habe das in Krain wiederholt angeregt, aber man hat mir eingewendet, der allgemeine Gesang sei protestantisch». Jaz: «Sonderbare Anschauungen...!» — Razložil sem mu pevske razmere na gimnaziji in naznanil, da mislim s privolitvijo kn. nadškof. Ordinariata izdati posebno pesmarico v 4 jezikih, sprejeti namreč va-njo tudi italijanske in slovenske pesmi; saj slovenske so se faktično že pele, italijanske je kazalo sprejeti zaradi enakopravnosti, latinski je obžecerkveni, nemški pa glavni učni jezik na gimnaziji. Ravnatelj Z. je bil s tem zadovoljen. V prvo izdajo nove pesmarice pa nisem sprejel slovenskih tekstov, ker so se nahajali v moji 2 leti popred izdani molitveni knjigi «Jez sem pot, resnica in življenje», ktero je vsak slovenski učenec že imel. Tradicionalnim nemškim in latinskim pesmim sem po dogovoru z novim učiteljem petja, vadničnim učiteljem g. Mih. Komelom*), nekaj novih po tekstu in melodiji prav lepih pesmij dodal; italijanske in slovenske sem vzel tiste, ki so se na normalki pele. Tako je izšla l. 1875. I. izdaja mojih «Hymni sacri», ki jo je moral vsak učenec imeti. Ravnatelj Zindler je bil ves unet za lepo splošno petje. Zato pa je bilo treba rednih praktičnih vaj. Take vaje, ki so bile za vse 4 razrede nižega gimnazija skupaj, vodil je spretno po dvakrat v tednu, po 15-20 minut, učitelj Komel. Pozneje so se skrčile na enkrat v tednu. Ravnatelj in jaz sva pri pevski vajah mladino nadzorovala. Tako se je vnelo tudi pri učencih veselje do petja, nekaj za to, ker so imeli praktično urejene tekste v rokah, nekaj za to, ker so peli tudi v maternem jeziku. Tekste sem jaz v nižih razredih in, če je bilo treba, tudi v višjih večkrat razlagal. Red gledé na jezike je bil ta, da sta se italijanski in slovenski vrstila, kakor na normalki — in na to sem strogo pazil, — po latinski ali nemški pa se je pelo lahko pri vsaki maši, toda vsakrat le v enem ali dveh jezikih in le kak dodatek še v tretjem jeziku, kakor so bile tega ali tega jezika pesmi dotičnemu prazniku bolj primerne. Sicer pa sem pazil tudi na dostojnost napevov, na «tempo» i. dr. Za vsako nedeljo se je, kar se je imelo

*) Komel je bil učitelj petja in orglavec od 1875-78. Pis.

ue
so
ta

peti, po šolah že naprej naznanilo; pesemski turnus z ozir-
rom na cerkvene čase, praznike in druge okoliščine sem
po dogovoru z orglavcem jaz določeval. Pesmi so se me-
njavale pri povzdigovanji. Vsak učenec, kedar je stopil v
cerkev, moral je vedeti in razumeti, kaj, zakaj in v katerem
redu se bode pelo. Za to sem skrbel jaz.

Kar se tiče slov. in ital. petja, naj dodam še to.

Jezik pri cerkv. petji bi se moral ravnati po šolskem
verouku. Vsled drž. minist. razpisa z dne 5. maja 1865. št.
3791 je c. kr. namestništvo v Trstu dovolilo, da se sme
verstvo na goriškem gimnaziji učiti po vseh razredih, so-
sebnost na nižem gimnaziji, v deželnih - maternih jezikih
učencev. Tako sem jaz tudi učil od l. 1865-6. do 1875-6.; od
tega leta do današnjega dne je ostal materni jezik za ve-
rouk samo še v prvih 2 razredih. Naravna posledica temu
bi bila morala biti že l. 1866. ta, da bi tudi ekshorta in petje
bila v domačih jezikih; toda je iz oportunitatnih ozirov
ekshorta ostala nemška, za Lahe in Slovence skupna, gledé
petja pa ni bilo zadržkov.

Viši in nižji gimnazij sta imela vsak svojo posebno
službo božjo do I. adventne nedelje 1876., potlej je bila
maša skupna, ekshorti pa posebej; in tako je še zdaj.

Za M. Komelom je prišel l. 1879. spet Hribar za pe-
voučitelja in orglavca na gimnazij; zadnja leta od 1885.
naprej je bolehal in 7. maja 1887. umrl. Od l. 1886. do 88.
ni bilo pevovoka. Hribarjev naslednik je od l. 1889. naprej
do današnjega dne vadnični učitelj g. Ivan Mercina.

Zgorej opisani red čveteroježičnega cerkv. petja je veljal
celih 19 let, v katerih so bili ravnatelji Fr. Schaffenhauer,
dr. Iv. Zindler, začasno dr. Jož. Frapporti in Teodor Pantke;
leta 1889. jeseni je prišel iz Trsta g. Henrik Gross. Po
začetni maši je prišel k meni in se o našem petji prav la-
skavo izrekel; (peli so tisti dan v latinskem in nemškem
jeziku). Naslednjo nedeljo je bil pri navadni šolski maši v
semeniščni kapeli na koru. Na vrsti je bil slovenski
jezik. Brž po maši prime orglavca g. Mercina-o in ga vpraša:
«Wie kommt es denn, dass slovenisch gesungen wurde!»
Mercina: «Ja, ich weiss nicht, der Monsignor» Hotel
je menda reči: Tako je ukazal Monsignor. Potem sta imela
ona dva pogostem pogovore v direkcijski sobi, o katerih jaz

le toliko vem, kolikor mi je g. učitelj M. povedal. Konec je bil, da je ravnatelj ital. in slov. petje v šoli ustavil, zastran cerkvenega pa še enomalo omahaval. Mene, ki sem bil edini, ki bi bil lahko reči pojasnil, ni klical pred-se, jaz pa tudi nisem hotel nepoklican iti k njemu, misleč si: Se son rose, fioriranno. Vedel sem namreč, da se je zaupno s tržaškimi gospodi deželnega šolskega sveta o petji pogovarjal. Med tem je šlo v cerkvi še celi oktober vse po starem naprej, samo enkrat je ravnatelj g. orglavcu zaukazal, da naj nekaj orgla, kar se ni vjemalo z mojim pevoredom. To mi je dalo povod, da sem proti gosp. Mercina-i v semenišni kapeli med drugim svoje stališče določno povdaril tako: «V cerkvi ukazuje cerkev in cerkev sem tukaj jaz». Ta moja trditev se opira na naravni zakon, na cerkvene zapovedi in na osnovni avstrijski zakon z dne 25. maja 1868. § 2.

Dne 29. oktobra 1889. mi je vročil šolski sluga na gimnazijskem hodniku pred direkcijo ob 10. uri dop. ta-le dekret:

Z. 411/1889.

G. G.

An Seine Hochwürden Monsignore
ANDREAS MARUŠIČ, k. k. Religionsprofessor
in Görz.

Der h. k. k. Landesschulrath für Görz in Triest hat unter dem 25. d. Z. 902 zu bestimmen gefunden, dass behufs allgemeiner Betheiligung der Schüler am Kirchengesange während der Schulmesse nur Lieder in der deutschen oder lateinischen Sprache zu verwenden sind. Das von Euer Hochwürden herausgegebene Liederbuch «Hymni sacri» wird jedoch auch weiterhin zugelassen, «insolange keine andere geeignete Sammlung von Kirchenliedern vorhanden ist und obige Verfügung befolgt wird», und Euer Hochwürden werden eingeladen, «allenfalls eine Auflage des Büchleins mit Hine Weglassung der italienischen und slovenischen Texte zu veranlassen».

K. k. Gymnasialdirection.

Görz, am 29. October 1889.

Heinrich Gross,
k. k. Director.

«... behufs allgemeiner Betheiligung der Schüler am Kirchengesange!!» Saj tako je bilo že — tudi po vpeljanji ital. in slov. jezika. Nikdo ni sicer silil učencev, da naj pojo v drugem deželnem jeziku, pa vendar so peli. Slovenci so peli navdušeno italijanske, Lahi prav tako slovenske pesmi, sosebnost take, katerih napevi so jim bili bolj všeč. Jaz sem v paralelkah I. razreda učil Lahe slovenski čitati, Slovence pa laški, ter jim tudi vsebino pesmij razlagal. Eden najslajših mojih spominov je: navdušeno skupno prepevanje zahvalne pesmi «Te Dio laudiam nel giubilo» (n. pr. proti koncu procesije na Sv. Rešnjega Telesa praznik), ali pa slovenske božične, velikonočne, nekterih Marijinih, ki so jih Lahi tako radi peli. Vzajemnost pri petji je bila velevažen pedagoški moment: mržnja med narodnostima se je s tem ubranila ali zadušila. V 19. letih se je samo parkrat zgodilo, da sta dva spačena laška učenca slovenske besede pojé pačila. — Also die Betheiligung war eine allgemeine.

Tudi po navedenem dekretu nisem šel k ravnatelju in nikdar o petji ž njim govoril do današnjega dne. Slovenske in ital. pesmi sva z g. orglavcem opustila, vse drugo je ostalo, kakor je bilo — do zadnje moje maše v semeniščni kapeli (8. jul. 1894.); konfliktov ni bilo več.

Znabiti bo kdo prašal: Zakaj se ni pa veroučitelj kot ud deželnega šolsk. sveta proti istega naredbi oglasil? Stvar se ni obravnavala v redni skupni seji; pa tudi, ko bi jo bil jaz sprožil, ne bi bil nič dosegel, ker bi mi bili bržkone odgovorili: Učni jezik v šoli in dosledno jezik pri ekshorti in petji določuje, kdor šolo vzdržuje. Sicer pa nisem imel tudi nikjer zadostne zaslombe.

Predno sem se 1894. od gimnazija poslovil, napravil sem po direkcijskem dekretu z dne 29/10. 89. novo (4.) izdajo pesmarice «Hymni sacri», izpustivši ital. in slovenske tekste — «behufs allgemeiner Betheiligung der Schüler am Kirchengesange».

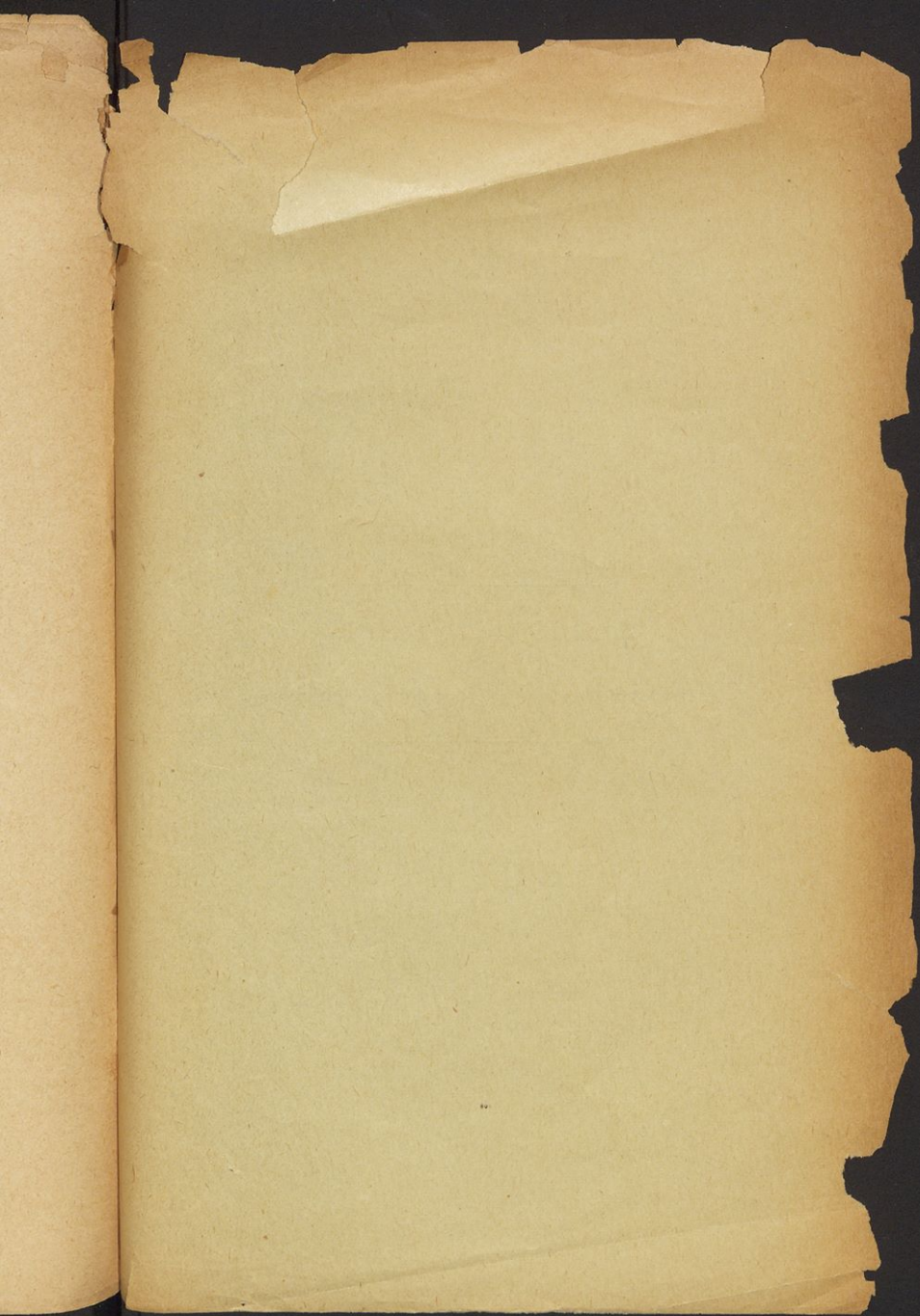
COBISS :042:00

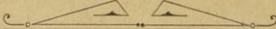
NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

00000428839

Cena 10 kr., po pošti 13.

Čisti dobiček je namenjen v dobrodelen namen.

